Ensivaste

Eilen, tänään ja huomenna

Mika Lähteenmäki
Ensihoidon kenttäjohtaja
Hälytysajokouluttaja
Satakunnan sairaanhoitopiiri

SATAKUNNAN SAIRAANHOITOPIIRI
-kumppanuudella terveyttä ja toimintakykyä-

- Sekä käsite että toimintamalli on peräisin Yhdysvalloista.
- Sana ensivaste tulee englanninkielisestä termistä 'first responder'.

Alkuperäisenä tavoitteena nopeuttaa sydänpysähdyspotilaan defibrillaatiota puoliautomaattisella defibrillaattorilla

- Ensivasteella tarkoitetaan mitä tahansa hätätilapotilaan todennäköisest ensimmäisenä tavoittavaa yksikköä, joka pystyy ainakin hätäensiapuun, ensiarvioon, havaintojensa raportoimiseen ja mieluiten kammiovärinän hoitamiseen defibrioimalla

Historia

- Pelastusyksiköitä alettiin Suomessa käyttämään 1990-luvun alkupuolella
- Toiminta oli alun perin
  - Lainsäädännöllisesti epävakaalla pohjalla
  - Toiminnan ohjaus vaihteli kunnittain / terveyskeskusalueittain
  - Toiminnan hyödyistä sekä tarpeellisuudesta ja oikeutuksesta kiisteltiin
  - Hälytysohjeet hyvin kirjavia

Historia

- Ensimmäinen oppikirja ensivasteesta ilmestyi vuonna 1999, siinä määritellään ensivaste näin: "Ensivasteella tarkoitetaan mitä tahansa hätätilapotilaan todennäköisesti ensimmäisenä tavoittavaa yksikköä, joka pystyy ainakin hätäensiapuun, ensiarvioon, havaintojensa raportoimiseen ja mieluiten kammiovärinän hoitamiseen defibriloimalla. Oheistehtävänään ensivasteyksikkönä toimivaa yksikköä ei koskaan hälytetä kohteeseen ainoana eikä se koskaan kuljeta potilasta oma-aloitteisesti."
(Ensivaste : hätäensiapu ja ensiarvio / päätoimittaja: Ari Kinnunen ; kirjoittajat: Maaret Castren .. [et

Tänään

- Ensivaste on vakiinnuttanut paikkansa osana porrastettua, nykyaikaista ensihoitojärjestelmää
- Useissa tapauksissa ensivaste on ainoa keino turvata hätätilapotilaan hoidon aloitus riittävän nopeasti
- Ohjaava lainsäädäntö:
  - Terveydenhuoltolaki
    - 40§ Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä voi päättää palvelutasopäätöksessä ensivastetoiminnan sisällyttämisestä osaksi ensihoitopalvelua
  - STM asetus ensihoitopalvelusta 24.8.2017 (voimaan 1.1.2018)
- Sopimuksellista toimintaa
  - Silloin kun ensivastehenkilöstö toimii terveydenhuoltoviranomaisten kanssa sopimuksen tehneessä tai valtuuttamassa yksikössä toiminta on osa ensihoitopalvelua. Ensivasteyksikkötoiminnan alueellisesta tarpeesta ja käytöstä päätetään ensihoidon palvelutasopäätöksessä, johon myös kirjataan henkilöstöltä vaadittava koulutus. Sairaanhoitopiiri antaa hätäkeskukselle ohjeet ensivasteyksikön hälyttämisperiaatteista.

Ensihoitopalvelun yksiköt ja koulutus

- Ensihoitopalvelun yksiköllä tarkoitetaan ensihoitopalvelun operatiiviseen toimintaan kuuluvaa kulkuneuvoa ja sen henkilöstöä. Ensihoitopalvelun yksiköitä ovat ambulanssien lisäksi erilaiset ensihoitoajoneuvot ja lääkäri ja lääkintähelikopterit sekä muut tarpeelliset kulkuneuvot.

- Ensivasteyksikköinä käytetään sopimuksen ja ennalta laaditun vastemäärityksen mukaan muun muassa pelastustoimen sammutus tai pelastusyksiköitä, jotka voidaan etenkin A-tehtäväkiireellisyysluokan tehtävissä hälyttää paikalle lähimpänä yksikkönä potilaan tavoittamisviiveen lyhentämiseksi, jos lähin muu ensihoitopalvelun yksikkö tulee kauempaa.
- Ensivasteyksikkönä voi myös toimia esimerkiksi Rajavartiolaitoksen moottorikelkkapartio tai meripelastustoimen alus.

Ensihoitopalvelun yksiköt ja koulutus

- Ensihoitopalvelun yksiköiden henkilöstöllä on oltava vähintään seuraava koulutus:
    - **ensivasteyksikössä** vähintään kahdella henkilöllä ensivastetoimintaan soveltuva koulutus

- Ensivasteyksikön henkilöstö aloittaa potilaan hoidon, jota ensihoitohenkilöstö jatkaa paikalle tultuaan. Potilas kuljetetaan tarvittaessa ambulanssilla tai muulla kuluvälineellä.

Ensihoidon kenttäjohtajan tehtävät

- Ensihoitopalvelun kenttäjohtajan tehtävänä on:
- 1) ylläpitää toiminta alueensa ensihoitopalvelun tilannekuvaa ja määrätä ensihoitopalvelun päivittäistoiminnassa, päivittäistoiminnan ruuhkatilanteissa sekä usean yksikön ja moniviran-omaistilanteissa toiminta-alueensa ambulanssien ja ensihoitoajoneuvojen käytöstä;
- 2) ohjata hätäkeskusta tilanteissa, joissa sairaanhoitopiirin ja Hätäkeskuslaitoksen välillä en-nalta sovituista päivittäistoiminnan ohjeistuksista joudutaan poikkeamaan, kuten tilanteissa, joissa ensihoitopalvelujen kysyntä ylittää käytettävissä olevat voimavarat;
- 3) tarvittaessa hoitotason ensihoitajana osallistua ensihoitotehtävien hoitamiseen tässä pykä-lässä tarkoitettujen muiden tehtävien hoitamista vaarantamatta.

Ensivastetoiminnan haasteet

- Väestökehityksen muutokset
  - Väestö ikääntyy ja har-va alueilla väestö vähenee
- Toimintaympäristön muutokset
  - Hallinnon muutosten tuoma epävarmuus
- Muuttuvat odotukset toiminnalta
  - Ensihoitohenkilöstön avustaminen
  - Luotettava potilaan tilanarviointi ja sen viestittäminen ensihoitoyksiköille
- Kilpailu ihmisten vapaa-ajasta
  - Mistä saadaan uusia toimijoita ensivasteryhmiin

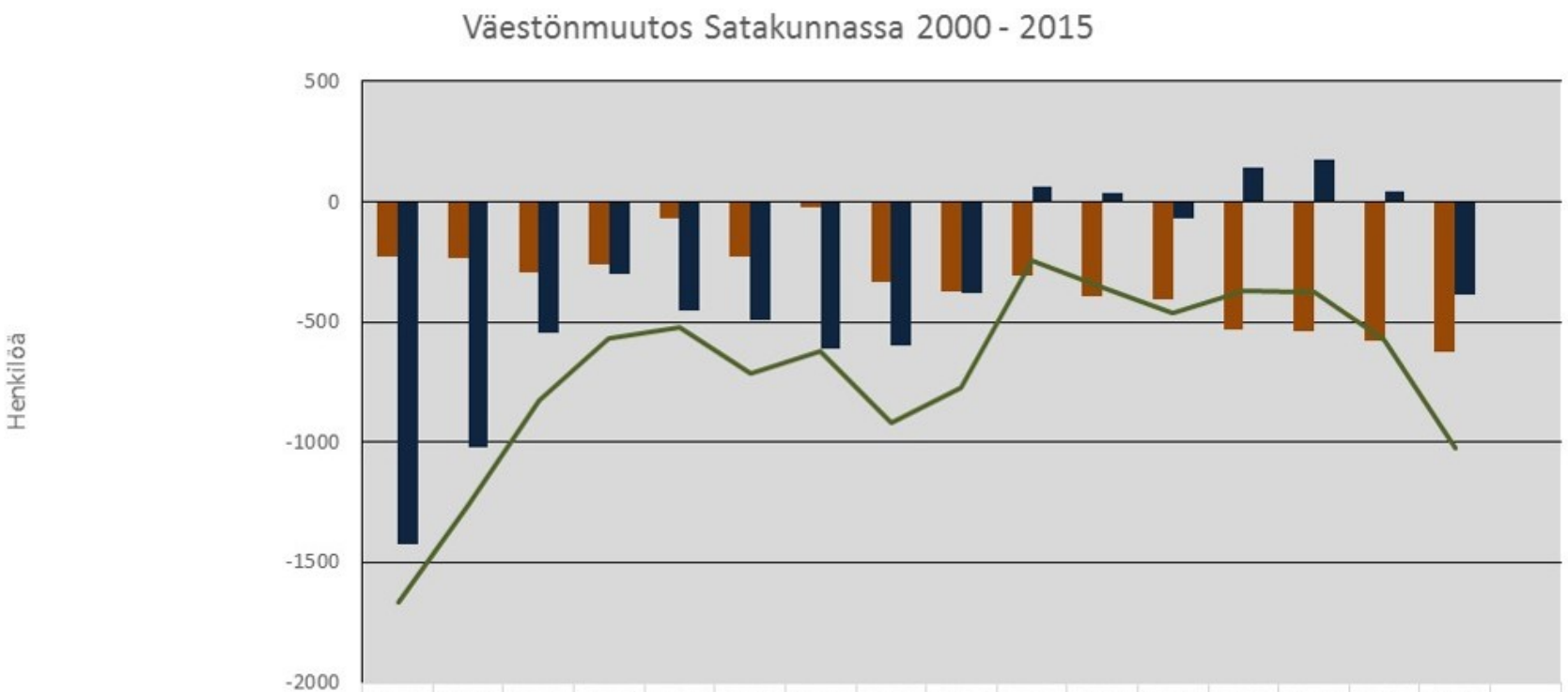

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Luonnollinen väestönmuutos	-227	-234	-296	-261	-69	-225	-21	-333	-376	-305	-390	-407	-529	-541	-581	-623
Muuttovoitto tai -tappio	-1424	-1021	-544	-302	-451	-491	-613	-600	-382	62	37	-66	144	174	45	-388
Kokonaismuutos	-1664	-1262	-827	-570	-521	-714	-624	-920	-773	-242	-354	-460	-368	-378	-573	-1026

Satakunnan maakunnan väkiluku oli vuoden 2015 lopussa 222 957.

Vuosien 2000 ja 2015 välillä Satakunnan väkiluku on laskenut keskimäärin 705 asukasta vuodessa.

SATAKUNNAN SAIRAANHOITOPIIRI
-kumppanuudella terveyttä ja toimintakykyä-

Erään kunnan väestökehitys

Väestönkehitys 1980–2010	
Vuosi	Asukkaita
1980	3 009
1985	3 028
1990	2 934
1995	2 808
2000	2 639
2005	2 528
2010	2 460
2017	2 196

Lähde: Tilastokeskus.

Ikäjakauma	2016
– 0–14-v.	15,5 %
– 15–64-v.	55,3 %
– yli 64-v.	29,2 %

SATAKUNNAN SAIRAANHOITOPIIRI
-kumppanuudella terveyttä ja toimintakykyä-

Väestökehitys ja tehtävämäärä Satakunnassa

- Hälytysohje Satakunnassa mallia – hälytetään kaikkiin A-tehtäviin ja B-tehtäviin kenttäjohtaja täydentää

- 2013 1491 kpl
- 2014 1257 kpl
- 2015 1158 kpl
- 2016 1277 kpl
- 2017 1244 kpl = 3,4 / vrk

- Lähtövarmuus tehtävälle n 98%

Ongelmia kenttäjohtajan näkökulmasta

- Lähdön epävarmuus
  - Pienet vahvuudet varsinkin päiväaikaan
  - Ei tietoa asemalle matkalla olevista (3-5min epätietoisuus)
- Toiminnan laadun vaihtelu
  - Ensivastetoimijoita hyvin erilaisilla taustoilla
  - Koulutus- ja harjoittelu vaihtelee yksiköittäin
- Hätäkeskuksen riskinarvion osuvuus
  - Sekä yli- että aliriskittäminen, potilaan kannalta tietenkin jälkimmäinen pahempi

Positiivista kenttäjohtajan näkökulmasta

- Yl motivoituneita toimijoita
- Ensivaste – erinomainen ”työrukkanen” kun
  - Potilas pitää tavoittaa nopeasti
  - Potilas pitää löytää – monesti erit. hyvä paikallistuntemus
  - Pitää saada luotettava tilanarvio
  - Viestintä useasti hallinnassa, voidaan käyttää ”viestimiehenä”.

Huomenna

- Ensivasteelle edelleen tilaus
  - Turvaa ensihoidon myös harvaan asutuilla alueilla
  - Toimii ensihoidon lisäkäsinä
  - Täydentää ensihoitoa ruuhkatilanteissa
- Sote- ja maakuntauudistus tulee muuttamaan hallintomallia – jotenkin, itse toimintaa varmasti hyvin vähän
  - Kotiin tarjottavat palvelut lisääntyvät, varsinkin ns. päivystysaika tulee olemaan haastava
    - Ensivasteen uudet palvelumuodot / tarpeet

- Kohti yhdenmukaisempaa ohjeistusta
  - Spek
  - Spr
  - Meripelastus

Tulevaisuuden ??

- Erica
  - hälyttäminen
- Kejo
  - Vaikutus potilaan hoitoon, miten ensivasteen käyttöön
- Digitalisaatio
  - Mobiilisovellusten ja paikannuksen hyödyntäminen hälyttämisessä
  - Yksittäisen ensiauttajan mahdollisuus liittyä tehtävään – kahdensuuntainen viestintä lähdönjohtajan kanssa

Kenen asialla ??

Potilaan ?

Järjestelmän ?

Palveluntuottajan ?

Auttajan ?

SATAKUNNAN SAIRAANHOITOPIIRI
-kumppanuudella terveyttä ja toimintakykyä-